

Opplegg til lesestund:

Borti natta

Ingvild H. Rishøi og Bendik Kaltenborn

TIPS:

- **La barna sitte i en halvsirkel foran deg.** Da kan alle se bildene i boka underveis i lesinga.
- **Lag en koffert eller boks** hvor du kan putte ting eller bilder som passer med boka du skal lese. Da kan dere snakke om disse tingene før dere begynner å lese.
- **Et lesestopp** er en pause du tar midt i lesinga. Det kan komme spontant, for eksempel når barna har et spørsmål eller oppdager noe i et bilde, eller det kan være planlagt av deg som leser høyt. Da kan dere snakke om det som skjer i boka sammen.

FØR LESING

Samtale

Se på forsiden sammen.

- Hva ser dere? (La barna beskrive hva de ser på bildet, bruk ev spørsmålene under.)
 - Hva slags dyr kan det store, sorte dyret være?
 - Hva gjør de ulike figurene på eller ved siden av dyret?
- Kan noen lese hva boka heter? (Les selv hvis ingen av barna vil.)
 - Hva betyr *borti natta*? (Her er det ikke viktig at barna kommer fram til den «voksne» og korrekte forklaringen av uttrykket, som er «meningsløst, helt galt, absurd», men først høre med dem hva de tenker. Når barna har kommet med sine tanker, kan du eventuelt si: «Når vi sier at noe er *borti natta*, betyr det av vi synes det er VELDIG tullete, feil eller rart.»
 - «Rim for barn og voksne» står det. Hva er et rim? Kan noen av dere rime?

Kanskje det står noe mer på baksiden av boka?

Les baksideteksten.

- Hva likner spørsmålene på? Gåter? Kan noen en gåte? Kanskje vi får svar på spørsmålene når vi leser boka?
- Det står at boka er «stappfull av ville, rørende og snåle dikt for barn og voksne». Kan noen av dere et dikt? (La barna komme med eksempler.)
- Et dikt har ofte ord som rimer i seg. Alle diktene i denne boka har ord som rimer. Vil dere bli med på rimelek før vi leser?

Rimelek

Samle noen ting eller kosedyr i kofferten eller en hemmelig pose. Det kan være en fordel at tingene du har valgt ut er lette å finne rimord til, men det går også an å prøve seg fram med å lage nyord / tulleord. Det går også an å ha bilder av tingene, eller ord på lapper, men det er morsomt om du i alle fall har noen konkrete ting med til leken.

Si: «Nå trekker jeg en hemmelig ting / et hemmelig ord fra kofferten/posen uten å vise den til dere. Jeg sier noe som rimer på tingen. Den som først gjetter hva tingen er, får trekke neste ting og lage rimord til den.»

Hvis den som gjetter riktig ord ikke klarer å finne på rimord til neste ting, selv, kan du hjelpe til.

- Eksempler på ting: rose, stein, sko, nøtt, bil, hatt, hus, hage, is, brus
- Dyrefigurer: mus, katt, hest, okse, gris, rev, løve, tiger, mark, bille
- Andre substantiv: fis, måne, drage, fyr, nisse,
- Noen verb: gyng, syng, hoppe, gå, klø, blø, trille

UNDERVEIS I LESINGA

Å være detektiver på jakt etter rim i diktene

Du som leser høyt, kan gi elevene roller som detektiver før du begynner å lese høyt fra boka. «Når jeg leser denne boka for dere, trenger jeg hjelp til å samle morsomme, vanlige og rare rim som forfatteren har brukt i hvert dikt. Kan dere være detektiver? Her må dere altså særlig høre etter og huske rim. En annen rolle som elevene kan få, er å se etter om det er noe i tegningene som enten passer veldig godt til det diktet handler om, eller som ikke passer, som forteller noe mer eller noe annet enn det forfatteren skriver i diktet.»

Å VÆRE OPPMERKSOM PÅ SPRÅK OG ORD –

Å rime og tulle med ord er viktig!

I den første lese- og skriveopplæringa er oppmerksomheten mot lyder, stavelser og rim (fonologisk bevissthet), særlig viktig på veien mot å knekke den alfabetiske koden og lære å lese og skrive. Å knekke den alfabetiske koden betyr å forstå at én lyd korresponderer med en bokstav eller gruppe bokstaver. På veien mot denne forståelsen tar vi utgangspunkt i det muntlige språket, som barna mestrer godt på sitt morsmål når de begynner på skolen. Barna kan mange ord, de kan sanger og regler, vitser og gåter, de kan fortellinger – og de kan leke med språket, rime og lage tulleord. Å lage rim er en kjempefin og anbefalt aktivitet for barn som er i ferd med å lære seg å lese og skrive. Når vi rimer, bytter vi ut første lyden (opptakten) i et ord, med en annen lyd, og vi får et nytt ord. Å lytte ut lyder og bytte ut lyder gjør barna oppmerksomme på hvordan språket ser ut inni, på et intuitivt plan som er tett knyttet opp til barnekultur og lek. Å vri og vrenge på ord, lage gåter, tulleord og nyord, gjør at vi blir oppmerksomme både på språket i seg selv og på det som språket beskriver. Og ofte kan vi havne i det absurde og fantastiske, slik som diktene til Rishøi gjør. Ordspill og lek med ord kan skape helt nye bruksområder for ord. Og i den absurde språkleken er det lov til å lyve om

Spørsmål til alle diktene

- Dere som er detektiver: Hvilke rim har dere oppdaget? Skriv gjerne ned rimene som barna har lagt merke til, på ei tavle eller et ark.
- Kan dere finne flere ord som rimer? Bygg videre på rimene som fins i diktet. Det er lov å finne tulleord, så lenge de rimer. Eksempel fra diktet «Natta»: ruta – puta – kluta – suta – futa – nuta – guta.
- Hva handler diktet om?
- Handler diktet om noe som kunne ha skjedd i virkeligheten, eller er det *helt borti natta* – altså veldig tullete, feil eller rart, som i en drøm?
- Hva med bildet? Likner det på noe du kunne ha sett i virkeligheten, eller er det også det *helt borti natta* – altså veldig tullete, feil eller rart? Hva ser du? Passer bildet til diktet? Hvorfor? / Hvorfor ikke?

ETTER LESING

Etter at hele boka er lest ferdig

- Hva liker dere med denne boka? Hvorfor?
- Hvorfor tror dere forfatteren har skrevet og tegnet denne boka?

Å skrive videre på et dikt

Diktene «Morgen», «Dag», «Kveld» og «Natt» går det an å bruke som utgangspunkt for å skrive en strofe eller to sammen, med en voksen som sekretær.

Skriv for eksempel diktet «Morgen» på et stort ark eller på lystavle. Les det høyt sammen med barna, og gå på jakt etter rim. Foreslå at dere kan lage en strofe ekstra til diktet, eller lage nye rim i ett eller to av strofene.

For eksempel går det an å dikte tredje strofe litt annerledes – låne litt fra diktet og dikte resten selv? Det dere «låner», er antall stavelser i hver linje, og at hver linje slutter med et rim. Da kan en ny strofe i diktet for eksempel bli som denne:

Og du som drømmer om å bli baker

Og du som aldri vil spise kaker.

Og du som en gang vil ha en hest

Og du som syns Pokemon er best.

Opplegget er laget av Toril Hægeland, universitetslektor ved OsloMet, 2024.

